Gunter Spieß/Han Steenwijk

Někotare pśispomnjeśa k recensiji Madleny Norbergoweje

a) Až wuslědki sociolinguistiskego pśepytowanja Dolnoserbskeje wotnožki Serbskego instituta su akle 2001 wujšli, jo mjazy drugim pśez to zawinowane, až su wobstojali wubojanja dla ewentualneje reakcije zjawnosći na celkownu licbu wusleźonych wosobow ze znajobnosćami dolnoserbšćiny a na jich starstwowu strukturu, pśedewšym tu tych maminorěcnych powědarjow. Za tym ako jo se kóńc 1995 dogotowała prědna wersija sleźeńskeje rozpšawy, smy togodla nejpjerwjej raz wobzamknuli, ju w pśeźełanej formje zajmcam jano internje k dispoziciji stajiś. Teke to, až jo Europejska charta regionalnych abo mjeńšynowych rěcow dostała dnja 1. januara 1999 w Nimskej płaśiwosć, njejo wobmyslenja zasadnje rozdrosćiło. Lěcrownož woni nanejmjenjej do wěsteje měry nadalej wobstoje, jo se skóńcnje wotpowědowało wjelesy raz wugronjonemu życenju, sleźeńske wuslědki weto ako knigły wozjawiś.

b) To, což stej sobuźełaśerja Dolnoserbskeje wotnožki SI pśi swojich napšašowanjach nazgoniłej, se – ako se zda – namdušu bejnje rozeznawa wot nazgonjenjow recensentki. Wobej eksploratora stej mełej lěta dłujke nazgonjenja na polu terenowego sleźenja pśi rěcnych mjeńšynach. Fakt, až njejstej pochadałej z Łužyce a až njejstej powědałej tak pomjenjonu šulsku serbšćinu, ale nimšćinu z wěstym, w tych stronach cuzym akcentom, jo se wopokazał ze wšakich pśicynow rownowen ako lěpšyna. Wušej togo jo jaden z eksploratorowu w relatiwnje krotkem casu nawuknuł Dešańsku narěc, pśez což jo sebje zdobył hyśći wětšu dowěru swojich informantow, a to nic jano w Dešnje.

Až su se napšašowanja Dolnoserbskeje wotnožki pśewjadli krotko po politiskem pśewroše „w bejnje njeglucnych wobstojnosćach“, se wot recensentki twarźi, ale njedopokažo. To jo togodla tšochu źiwno, dokulaž wona jo swoje napšašowanja w samskem casu wuspěšnje pśewjadła.

c) Recensentka jo měnjeca, až jo wuznaše k serbskej rěcy zrazom wuznaše k serbskej narodnosći. Lěcrownož njejo se po pśiraźenju pśedsedarstwa Domowinskeje župy Dolna Łužyca pśi našych napšašowanjach eksplicitnje za tym pšašało, jo se wopokazało, až njedajo se take (hypotetiske) makanje serbska rěc = serbska narodnosć generalizěrowaś.

d) Njejo spoznaś, z cymž se pśeśiwje zwěsćenja na b. 18 a 41 pśepytowanja.

e) Ako recensentka we swojej disertaciji (b. 45) pšawje zwěsćijo, ma take primarnje kwantitatiwne pśeglědowe pśepytowanje ako to Dolnoserbskeje wotnožki Serbskego instituta pśedewšym zaměr, pśedstajiś datowy material w statistiski pśeglědnej formje.

f) K wumjatowanju brachujucych wugronow wo metodice pśepytowanja pokažomej na kapitel 1, nastupajucy zespominanje wuslědkow resp. konkluzije za rewitalizaciju rěcy na kapitel 2 resp. 6 rozpšawy. Což mogało byś měnjone z brachujucym formulěrowanim teze, wostanjo njejasne.

g) Dokulaž možoš z togo wuchadaś, až su zapśimjeśa ako rěcna kompetenca, zdźaržanje, změna, rewitalizacija rěcy powšyknje znate, jo se z jich definicije rezigněrowało.

h) Ako jo w pśedsłowje (b. 9) naspomnjone, jo było zaprědka pśedwiźone, w ramiku w wušem zmysle linguistiskego naslědnego projekta pśepytowaś stopjeń rěcneje kompe-

tence reprezentatiwnego wuběrka informantow na zakłaźe testow atd. Rozmějo se wot samego, až se to njedajo zwonoźeś za cas dweju lětowu, ako stej byłej pśedwiźonej za popšawne napšašowanja w 15 eksploraciskich městnach.

i) W protokolach wunapisowane wobglědowanja eksploratorowu a wugrona informantow su na pśigodnem městnje do wujasnjenjow pśiwzete.

j) Njejasne jo, na co se pośěgujo wumjatowanje brachujuceje zbadnosći („Nachvollziehbarkeit“) pśepytowanja resp. co recensentka pod zbadnosću dokradnje rozmějo.

k) Na rozdźěl pśi nazběranju datow z pomocu napšašnikowu A a B jo se jasnje pokazało. Dobyte daty su se pak wugodnośili na samsku wašnju. Z kradu zajmneje a ważneje wědomnostno-teoretiskeje diskusije wo subjektiwnosći a objektiwnosći na pś. sociolinguistiskich pśepytowanjow – a nic jano takich – možo se na tom městnje rezigněrowaś.

l) Dokulaž jo se w Dešnje napšašnik A, w Cazowje pak napšašnik B wužywał, rozmějo se wot samego, až njedajotej se wotpowědnej padowej studiji bźeze wšogo pśirownowaś. Snadneje licby Cazowarjow dla jo było wušej togo možno, se z pśisamem wšyknymi powědarjami dolnoserbšćiny rozgranjaś.

m) Zajmnje by było zwěsćiś, na kakem zakłaźe jo recensentka powoblicone licby lěta 1987 wot 16.200 na někak 12.000 dołoj skorigěrowała.

n) Wuslědki njebazěruju jano na napšašnikach, ale teke na rozgronach ako jadnučkem žrědle informacijow. Take rozgrona su se jano potom do statistiki pśiwzeli, gaž su z nich znajobnosći dolnoserbšćiny wuchadali. Z togo slědujo, až njejo se 11,2 %, ale wěcej ako 20 % tych dogromady 7.919 wobydlarjow eksploraciskich městnow napšašowało. Recensentka jo měnjeca, až njejo napšašowanje dosć reprezentatiwne a až ma se togodla licyś z wěcej wosobami ze znajobnosćami dolnoserbšćiny. Rowno tak by mogał něchten na samsku wašnju z teje sameje pśicyny nawopacnu konkluziju šěgnuś.

o) Gaž se njeglěda jano na celkownu licbu wosobow ze znajobnosćami dolnoserbšćiny, ale gaž se źiwa teke na starstwowu strukturu pśedewšym maminorěcnych powědarjow, potom njejo – pśi dalejwobstasu ramikowych wuměnjenjow za cas napšašowanjow – prognoza za pśichod dolnoserbskeje rěcy cysto hypotetiska, potom jo nawopak božko pśewšo realistiska.

Rozsudna njejo źe celkowna licba powědarjow, rozsuźece jo, lěc jo se dolnoserbšćina pod pśirodnymi wuměnjenjami dalej dawała ako prědna abo druga rěc (pśir. na pś. bretońšćinu abo okcitańšćinu, kotarejž wšak matej bejnje wuše licby powědarjow, wobgranicowane pak na staršu a nejstaršu generaciju, ale kotarejž stej glědajucy na dalejdawanje rěcy w samskem położenju ako dolnoserbšćina).

p) Jadnore pśirownanje mjazy tabelami z wugodnośenim wotegronow a tabelu 1 (b. 40) pokažo, wjele wosobow su wotegronili na wotpowědne pšašanja.

r) Zawiny nětejšneje situacije dolnoserbšćiny njejsu byli pśedmjat pśepytowanja; woni su južo na drugich městnach – ale což cas po l. 1945 nastupa, hyšći njedosegajucy – pśedstajone. Recensentka ma pšawje z tym, až dejało se pokazaś na wubrane title wo toś tej tematice.

s) Stopjeń wobgrozonosći dolnoserbskeje rěcy, ako wuchada z pśepytowanjow Dolnoserbskeje wotnožki SI, podšmarnjo za wše zagronite, serbske a nimske, notnosć statkownych, casy teke njekonwencionelnych napšawow, aby rěc mogała pśetraś.